

ARKTISK INSTITUT

Af museumsinspektør dr. *Helge Larsen*

Danmark har fået et arktisk institut. Dets statuter blev bekræftet og stadfæstet af kongen den 4. juni 1954, og efter den 1. oktober kunne enhver ved opringning til Ordrup 543 få bekræftelse på, at der virkelig eksisterer et Arktisk Institut i Danmark. Et længe næret ønske er derved gået i opfyldelse. Det var ganske vist ikke helt det, dr. *Lauge Koch* havde tænkt sig, da han i 1932 fremkom med en stor artikel i *Berlingske Tidende* med titlen: »Danmarks store Grønlands-Museum i København – en Drøm, der skal blive til Virkelighed«, men var hans plan blevet realiseret dengang, havde det sikkert udviklet sig til også at omfatte et arktisk institut. Til trods for at tiden for gennemførelsen af en sådan plan var yderst gunstig, Grønland var jo højaktuelt på grund af Haag-sagen, blev den ikke til noget, og der skulle gå 10 år, før tanken dukkede op igen. Det var denne gang grev *Eigil Knuth*, der, ukendt med *Lauge Kochs* plan, fik en lignende ide, som han drøftede med kaptajn *Ejnar Mikkelsen*. *Eigil Knuths* plan gik dog mere i retning af et samlingssted for arkivalier end et museum, og den kom ikke frem for offentligheden før efter befrielsen i 1945, da bladet *Information* bragte den i en artikel skrevet af *Knuth*. Tidspunktet var denne gang ikke så gunstigt for ideen, for ganske vist bragte flere aviser i de følgende dage interviews om spørgsmålet, men i den bevægede tid måtte det snart vige pladsen for andre og mere aktuelle begivenheder. Men tanken levede videre. I Det grønlandske Selskabs bestyrelse drøftede man således i vinteren 1951-52 muligheden af at erhverve en til formålet egnet bygning på gunstige vilkår. Som et resultat af disse drøftelser blev der på *Eigil Knuths* initiativ afholdt et møde på Nationalmuseet den 15. februar 1952, hvori deltog ledere af institutioner med tilknytning til Grønland samt andre, der arbejder med arktiske problemer. Ved dette møde var der principiel enighed om betimeligheden af at oprette et arktisk institut, blandt hvis opgaver man lagde særlig vægt på indsamlingen af arkivalier, fotografier og lignende fra tidligere ekspeditioner, materialer der nu var spredt dels i forskellige institutioner dels hos private. Mødet sluttede med, at sagen blev overdraget et mindre udvalg til nærmere drøftelse.

To år senere, i januar 1954, trådte sagen ind i en ny og afgørende fase. På det nedsatte udvalgs vegne indkaldte departementschef *Eske Brun* til et nyt møde på National-

museet, og denne gang var en væsentlig anstødssten ryddet af vejen, nemlig usikkerheden m. h. t. det økonomiske grundlag for et instituts oprettelse og drift. Der var i mellemtiden sket det, at enken efter skibsreder *C. Kraemer* var død, og havde efterladt et fond, hvis midler ifølge testamentet skulle tilflyde grønlandske formål. Formanden for bestyrelsen af »Skibsreder *C. Kraemer* og hustrus grønlandsfond«, kaptajn *Ejnar Mikkelsen*, som længe havde været en ivrig talsmand for et dansk arktisk institut, fik da den ide, og heri støttedes han af boets eksekutorer, at oprettelsen og driften af et sådant institut ville være den bedste anvendelse af fondets midler. Ydermere udvirkede *Ejnar Mikkelsen*, at skibsrederens villa, *Kraemer Hus*, på *L. E. Bruunsvej* i *Charlottenlund*, kunne overdrages institutet på overmåde gunstige vilkår, således at institutet ikke alene havde nogle, omend ikke tilstrækkelige, midler til driften, men også et hus at bo i. Efter at flertallet af mødedeltagerne havde gentaget deres positive indstilling til sagen, hævedes mødet. I de følgende måneder tog planerne fastere form, det økonomiske grundlag for driften blev forbedret ved tilskud fra staten og private, og en bestyrelse blev nedsat. Den kom til at bestå af kaptajn *Ejnar Mikkelsen* som formand, departementschef *Eske Brun*, dr. phil. *Paul M. Hansen*, grev *Eigil Knuth*, professor *Arne Noe-Nygaard* og museumsinspektør *Helge Larsen*, der fungerer som daglig leder af institutet. Et »Arktisk Instituts Råd«, der skal beskikkes af statsministeren og bistå bestyrelsen, er endnu ikke nedsat.

Efter dette korte overblik over forhistorien vender vi os nu til institutets fremtidige opgaver. Statuternes § 1 lyder: »*Arktisk Instituts formål er med særlig henblik på Grønland at virke for fremme af arktisk forskning og for udbredelse af kendskab til de arktiske egne samt at formidle forbindelsen mellem Danmark og udlandet på alle områder, som har tilknytning til de nævnte formål*«. I 10 punkter opregnes herefter, hvilke opgaver institutet kan tage op. Arktisk Institut skal først og fremmest være et sted, hvor alle kan henvende sig, der ønsker oplysninger om Grønland eller andre arktiske egne. Til dette formål må der i institutet findes et arktisk håndbibliotek til brug såvel for personalet som for den besøgende, og slår dette ikke til, må man henvise til et af de større biblioteker. Det er hensigten i Arktisk Institut at opbygge et centralkartotek omfattende al arktisk litteratur i Danmark, således at enhver ved henvendelse til institutet kan få oplysning om, på hvilket bibliotek den ønskede bog findes. Et sådant kartotek vil utvivlsomt vise sig at være til stor nytte såvel for enkeltpersoner som for biblioteker og andre institutioner, men da det kræver et meget stort forarbejde, vil det naturligvis tage nogen tid, før det vil være effektivt.

En af de væsentligste årsager til, at man gennem flere år stærkt har følt savnet af en institution som den nu oprettede, er den sørgelige kendsgerning, at dagbøger og andre optegnelser fra nogle af vore mest kendte arktiske rejsende og ekspeditionsledere er sporeløst forsvundet efter deres død. Et uhyre vigtigt, uerstatteligt, dokumentarisk

*Det grundlæggende bestyrelsesmøde i Arktisk Institut.
Fra venstre ses: Departementschef Eske Brun, dr. Helge Larsen, dr. Paul Hansen, professor Noe-Nygaard
og kapt. Ejnar Mikkelsen.*

materiale er gået tabt, og det er meget beklageligt, men herved er desværre intet at gøre. Men man kan forhindre, at sligt gentager sig. Det er derfor en af Arktisk Instituts vigtigste opgaver for det første at indsamle, hvad der måtte findes af dagbøger og andre efterladenskaber fra arktiske rejsende eller folk, der har opholdt sig i Grønland, og for det andet at sørge for, at fremtidige ekspeditionsoptegnelser, der ikke rettelig hører hjemme i andre institutioner, får deres blivende plads i Arktisk Institut, hvor de katalogiseres og opbevares under betryggende forhold. Det samme gælder iøvrigt fotografier. Alt for mange fotografiske optagelser fra tidligere ekspeditioner er forsvundne og kan ikke erstattes, men man kan prøve på at redde, hvad der endnu er tilbage og efterhånden skabe en fotografisamling så omfattende, som det kan lade sig gøre. De fotografier og arkivalier, der allerede har fundet en blivende plads i biblioteker, arkiver og andre institutioner, vil man naturligvis, hvis de pågældende institutioner ønsker det, lade blive, hvor de er, men for den, der vil vide, hvor de befinder sig, bør der i Arktisk

Institut findes et kartotek med de nødvendige oplysninger. Som et led i institutets oplysende virksomhed er det også hensigten, når de økonomiske forhold tillader det, at udgive publikationer vedrørende Grønland og andre arktiske områder.

Arktisk Instituts andet hovedformål er at være rådgivende med hensyn til rejser og ophold i en eller anden del af det arktiske område. For den, der for første gang agter sig til arktiske egne eller til et for ham ukendt område, vil der naturligt rejse sig mangfoldige spørgsmål vedrørende naturforholdene, den indfødte befolkning, kommunikationsmidler og ikke mindst udrustning, spørgsmål som vedkommende må have klaring på inden afrejsen, da de kan blive af vital betydning. For fremtiden vil Arktisk Institut være stedet, hvor enhver kan få de ønskede oplysninger. Der er i institutets bestyrelse og personale folk med den fornødne erfaring, folk der kan anvise den mest hensigtsmæssige udrustning og i det hele taget stå den pågældende bi med råd og dåd. Men det er ikke blot gode råd, den rejsende kan hente i Arktisk Institut. Det er også meningen, institutet skal tjene som depot for ekspeditionsudstyr som fotografiapparater og andre instrumenter, telte, våben etc., som kan udlånes eller udlejes for en ubetydelig sum i forhold til eventuel nyanskaffelse. Dette vil utvivlsomt vise sig at være en både økonomisk og praktisk foranstaltning. Som regel anskaffes nemlig til hver ny ekspedition et komplet udstyr, hvilket, især når det drejer sig om fotografisk og andet videnskabeligt udstyr, er en svær belastning af budgettet. Ser man bort fra beklædningsgenstande, vil imidlertid meget af en ekspeditions udrustning kunne benyttes igen af andre ekspeditioner, som derved vil blive sparet for store udgifter. En betingelse er det naturligvis, at al materiel efter benyttelsen efterses og eventuelt repareres, således at det altid er i brugbar stand. Det praktiske ved en sådan ordning er, at institutet kun udlåner udrustning, som det kan garantere for er hensigtsmæssig til de særlige forhold, hvorunder den skal benyttes. Udrustning indkøbt af en uerfaren kan medføre mange ubehageligheder for den pågældende, ja, måske endog blive katastrofal for ekspeditionens udfald. I forbindelse med ekspeditioner kan endvidere anføres, at Arktisk Institut ikke alene skal bistå rejsende og forskere som nævnt ovenfor, men kan og bør ifølge formålsparagraffen også selv være medvirkende ved planlægningen og udsendelsen af ekspeditioner til arktiske egne.

Men Arktisk Institut har endnu en vigtig funktion nemlig at virke som mellemlid mellem Danmark og udlandet i spørgsmål vedrørende arktiske forhold. Det skal således være rede til at besvare spørgsmål om Grønland fra såvel enkeltpersoner som fra udenlandske institutioner, og på den anden side være danske forskere behjælpelig med at komme i kontakt med udenlandske fagfæller eller institutioner. Ligesom videnskabsmænd på andre felter samarbejder udover landegrænser, har der allerede gennem flere år eksisteret et intimt samarbejde mellem danske og udenlandske arktikere. Dette vil fortsætte og antagelig i stigende grad jævnsides med, at den arktiske forskning inten-

siveres. Hermed følger også en forøget specialisering indenfor de enkelte videnskabs- grene, og det vil sikkert efterhånden vise sig mest hensigtsmæssigt at overlade løsningen af bestemte, vigtige opgaver til de bedst egnede specialister uanset deres nationalitet. Om vi nogensinde når så vidt, at arktisk forskning kan drives på international basis, er måske nok et spørgsmål, men det er Arktisk Instituts opgave i så vid udstrækning som mulig og i nært samarbejde med andre landes tilsvarende institutioner at fremme forskningen ikke alene i Grønland, men i hele det arktiske område.

Som man ser, er der mange opgaver, der venter det nyoprettede institut, og så er endda kun de vigtigste nævnt her for ikke at tale om de, der vil melde sig i fremtiden. Nogle af disse opgaver vil først kunne løses, når håndbiblioteket og kartotekerne er bragt i orden, og det vil som sagt tage tid, men institutet er klar til at modtage og har allerede modtaget de første samlinger af bøger, arkivalier og fotografier. Institutet tjener også som hjemsted for »Det grønlandske Selskab« og for »Kommissionen for videnskabelige undersøgelser i Grønland«, ligesom der er etableret et samarbejde med »Universitetets arktiske Station«, så man kan sige om Arktisk Institut, at det trods sin unge alder allerede er på vej til at indtage den centrale stilling inden for dansk arktisk forskning, som var hensigten med dets oprettelse.